

Tervetuloa
Hyvinvointialueiden
vanhusneuvosto-oppaan
julkistamistilaisuuteen

Ohjelma alkaa 10:00

Ohjelma

10.00 Tervetuloa

Vanhusasiamies Irene Vuorisalo Eläkeliitto ry

10.05 Hyvinvointialueen vanhusneuvosto-oppaan esittely. -Kysymyksiä

Oppaan kirjoittaja, asiantuntija Kari Hiltunen Eläkeliitto ry

11.15 Valtakunnan vanhusasiavaltuutetun kommenttipuheenvuoro.

-Kysymyksiä

Vanhusasiavaltuutettu Päivi Topo

11.40 Mitä ikäihmisen on lupa odottaa vanhusneuvostolta?

-Kysymyksiä.

Vanhusasiamies Irene Vuorisalo Eläkeliitto ry

12:00 Tilaisuus päättyy

Tilaisuus tallennetaan. Tallenne tulee katsottavaksi Eläkeliiton YouTube-kanavalle:

https://www.youtube.com/channel/UCMq5xKsT_tODId9_MFjuGoQ

Tervetuloa linjoille

Käytännön asioita:

- Kamerat ja mikrofonit ovat suljettuja osallistujilta
- Kysymyksiä voi kirjoittaa keskustelupalstalle
- Jos olet median edustaja ja haluat kysyä kameran ja mikrofonin kera, laita keskustelupalstalle, mikä media ja annan oikeudet mikrofonin ja kameran käyttöön
- Tilaisuuden lopuksi toivomme teidän vastaavan palautekyselyyn. Linkki tulee keskustelupalstalle
- Tilaisuus tallennetaan

Hyvinvointialueen vanhusneuvosto- oppaan julkistamistilaisuus 10.9.2024

Asiantuntija Kari Hiltunen

Eläkeliitto ry

Hyvinvointialueen vanhusneuvosto-opas

Oppaan lähtökohdat

- Kuntien vanhusneuvostot tulivat lakisääteiseksi 1.6.2017 lukien.
- Eläkeläisten etujärjestö EETU ry julkaisi vuonna 2015 kuntien vanhusneuvosto-oppaan vanhusneuvoston jäsenille.
- Uudet hyvinvointialueet aloittivat toimintansa vuoden 2023 alusta lukien.
- Eläkeliitto ry päätti keväällä 2024, että hyvinvointialueiden vanhusneuvostoille on syytä laatia vanhusneuvosto-opas.

Voimassaoleva lainsäädäntö

- Hyvinvointialueiden vanhusneuvostojen toimintaa säätelevä lainsäädäntö
  - Kuntalaki 10.5.2015 410/2015
  - Laki hyvinvointialueista 29.6.2021/611
  - Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista 8.7.2022/604
  - Laki sosiaali- ja terveystalveluiden järjestämisestä 29.6.2021/

Vanhusneuvoston nimeämisprosessi

- Hyvinvointialueen aluehallitus nimeää vanhusneuvoston jäsenet.
- Vanhusneuvoston jäseniksi nimetään edustaja jokaisesta hyvinvointialueen kunnasta. Sen lisäksi on mahdollista nimetä jäseniksi alueen eläkeläisjärjestöjen edustajia. Vanhusneuvostoon nimetään myös aluehallituksen edustaja.
- Vanhusneuvostojen jäsenmäärä vaihtelee melko suuresti riippuen alueen kuntien määrästä.

Vanhusneuvoston nimeämisprosessi

- Hyvinvointialueiden vanhusneuvoston koko vaihtelee 9 ja 36 jäsenen välillä.
- Tässä oppaassa suositellaan, että eläkeläisjärjestöjen piireillä olisi aina edustus kuntien edustajien lisäksi vanhusneuvostossa tiedonkulun parantamiseksi alueen ikäihmisille järjestöjen kautta.
- Tässä oppaassa suositellaan, että kaikki hyvinvointialueet hyväksyisivät vanhusneuvoston edustajille läsnäolo- ja puheoikeuden aluevaltuustossa, aluehallituksessa sekä niissä lautakunnissa, jotka ovat olennaisia vanhusneuvoston vaikuttamisen näkökulmasta.

Vanhusneuvoston tehtävät

- Hyvinvointialueen vanhusneuvoston tehtävät on määritelty niiden toimintasäännössä. Laissa ei ole tarkkaan määritelty, mitä toimintasäännöissä pitää olla, vaan jokainen hyvinvointialue määrittelee tehtävät. Tehtävät voidaan määritellä seuraavasti:
  - Vanhusneuvoston tehtävänä on vaikuttaa hyvinvointialueen suunnitteluun, päätöksentekoon ja seurantaan.
  - Vanhusneuvosto osallistuu valmisteluun koskien hyvinvointialueen suunnitelmia ja toimenpiteitä ikääntyvän väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palveluiden ja omaishoidon järjestämiseksi.

Vanhusneuvoston tehtävät

- Vanhusneuvosto arvioi vuosittain iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien sosiaali- ja terveyspalvelujen riittävyttä ja laatua hyvinvointialueella.
- Vanhusneuvosto vaikuttaa aloittein, lausunnoin ja kannanotoin hyvinvointialueen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan asioissa, joilla on tai joilla vanhusneuvosto arvioi olevan merkitystä ikääntyneen väestön ja heidän tarvitsemiensa palveluiden kannalta.
- Vanhusneuvosto kehittää ja edistää osaltaan ikääntyneiden osallistumisen ja kuulemisen mahdollisuuksia hyvinvointialueella.

Vanhusneuvoston tehtävät

- Vanhusneuvosto vaikuttaa aloittein, lausunnoin ja kannanotoin hyvinvointialueen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan asioissa, joilla on tai joilla vanhusneuvosto arvioi olevan merkitystä ikääntyneen väestön ja heidän tarvitsemiensa palveluiden kannalta.
- Vanhusneuvosto kehittää ja edistää osaltaan ikääntyneiden osallistumisen ja kuulemisen mahdollisuuksia hyvinvointialueella.
- Tekee yhteistyötä kuntien ja niiden vanhusneuvostojen kesken
- Pitää yhteyttä hyvinvointialueen päättäjiin, viranhaltioihin ja työntekijöihin ja muihin viranomaisiin lisätäkseen yhteistyötä ja suoria vaikutusmahdollisuuksia.

Vanhusneuvoston tehtävät

- Tekee vuosittain toimintasuunnitelman ja sen mukaisen talousarvion, joka hyväksytään hyvinvointialueen seuraavan vuoden talousarvion osana.
- Tekee toiminnastaan toimintakertomuksen, jossa toteutettu toiminta kuvataan aluehallitukselle.
- Tekee viestintäsuunnitelman, joka on osa toimintasuunnitelmaa.

Vanhusneuvoston puheenjohtajan tehtävät

- Yksinkertaisimmillaan vanhusneuvoston puheenjohtajan tehtävänä on johtaa vanhusneuvoston kokouksia ja huolehtia siitä, että kokous etenee hyvien kokouskäytäntöjen mukaisesti.
- Puheenjohtaja vastaa, että kokouksen esityslista tulee käsitellyksi ja kokouksessa tehdyt päätökset ja muut vastaavat asiat merkitään kokouspöytäkirjaan.
- Vanhusneuvoston puheenjohtaja toimii linkkinä hyvinvointialueen päätöksentekokoelimiin eli pitää yhteyttä aluevaltuustoon, aluehallitukseen ja lautakuntiin. Tämän tehtävän vastuun voi myös jakaa varapuheenjohtajan kanssa.

Vanhusneuvoston työvaliokunta

- Vanhusneuvostolle on suositeltavaa perustaa työvaliokunta – jos tarve on ja resurssit sen sallivat. Erikseen perustettavilla työryhmillä huolehditaan vanhusneuvoston jäsenten tasapuolisemmasta kuormituksesta. Samalla varmistetaan, että eri tehtäviä varten saadaan tehtävään halukkaimmat ja sopivimmat henkilöt.

Vanhusneuvostojen toiminnan painopisteitä

Kuntien vanhusneuvostot

Asuminen, elinympäristö ja sen esteettömyys ja toimivuus

Elinikäinen oppiminen

Vapaa-aikapalvelut (liikunta, kulttuuri jne.)

Ryhmätoiminta

Liikkumien ja liikenne

Digiasiat ja digitaalisuus

Yhteisiä painopisteitä

Liikkuminen ja liikkumista tukevat palvelut, esteettömyys

Asumiseen liittyvien palveluiden yhdyspinnat

Turvallisuus

Osallisuus ja vaikuttaminen

Järjestö- ja kansalaistoiminnan mahdollistaminen ja tuki

Ehkäisevä päihdetyö ja muu ennalta ehkäisevä toiminta

Hyvinvointialueen vanhusneuvostot

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuus ja saavutettavuus

Kotona asumisen tuen palvelut, kuten palveluohjaus, kuntoutus, kotihoito ja turvapalvelut

Asumisen palvelut, kuten yhteisöllinen asuminen ja ympärivuorokautinen palveluasuminen

Liikkumista tukevat palvelut

Omaishoito

Kolme tavoitetta vanhusneuvostolle

1. Vanhusneuvoston sekä sen jäsenten rooli ja vastuu

- Jokaisen vanhusneuvoston ja sen jäsenen on sisäistettävä, että vanhusneuvostolla on suuri vastuu hyvinvointialueen ikäihmisten palveluiden turvaamisesta ja järjestämisessä.
- Jokaisella vanhusneuvoston jäsenellä on aito halu ja kiinnostus tehtävää kohtaan sekä valmiutta myös sitoutua siihen.
- Vanhusneuvoston jäsenten valintaan, vanhusneuvoston kokouksiin ja erityisesti tehtyihin esityksiin ja päätöksiin ei tule sotkea puoluepolitiikkaa vaan on pidettävä aina mielessä koko hyvinvointialueen ikäihmisten kokonaisuus.
- Ennakkoluuloton yhteistyö kaikkien sidosryhmien kanssa on välttämätöntä

Kolme tavoitetta vanhusneuvostolle

2. Vanhusneuvoston toiminnan suunnitelmallisuus

- Vanhusneuvoston tehokkaan toiminnan varmistamiseksi on laadittava toimintasuunnitelma.
- Tämä edellyttää vanhusneuvoston kokousaikataulun laatimista aina seuraavalle vuodelle ja kunkin kokouksen osalta tiettyjen vuosittaisten toimintojen aikatauluttamista.
- Toiminnan vuosikello, jossa määritellään eri toimien ajankohdat, on helppo tapa konkretisoida vanhusneuvostojen toiminnan sisältöä.
- Vanhusneuvoston ja kunkin vanhusneuvoston jäsenen on oltava aloitteellinen ja aktiivinen hyvinvointialueen viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden suunt

Kolme tavoitetta vanhusneuvostolle

- Vanhusneuvoston on pidettävä aktiivisesti yhteyttä kuntien vanhusneuvostoihin ja pyrkiä huomioimaan hyvinvointialueen eri kuntien ikäihmisten toiveet tasapuolisesti kuitenkin huomioiden hyvinvointialueen kokonaisuuden etu.

3. Viestintä ja tiedottaminen

- Viestinnän ja tiedottamisen on oltava suunnitelmallista, johdonmukaista, oikea-aikaista ja selkeää. Tämän toteuttamiseksi vanhusneuvosto laatii aina seuraavalle vuodelle viestintäsuunnitelman.
- Viestintää ja tiedottamista on toteutettava kaikki sidosryhmät mukaan ja huomioon ottaen.
- Vanhusneuvoston verkkosivujen ulkoasuun ja sisältöön tulee kiinnittää erityistä huomiota.
- Digitaalisen viestinnän lisäksi vanhusneuvoston toiminnasta on tiedotettava alueen ikäihmisille myös perinteisiä viestintävälineitä hyödyntäen.

Kolme tavoitetta hyvinvointialueelle

1. Vanhusneuvosto aidoksi kumppaniksi

- Vanhusneuvoston kanssa on mahdollista luoda vuorovaikutteinen ja aidosti hyvinvointialuetta sekä ennen kaikkea alueen ikäihmisiä hyödyttävä yhteistyö.
- Vanhusneuvostojen toimintaedellytyksistä on huolehdittava.
- Luotava aito yhteistyö hyvinvointialueen luottamusmiesten, viranhaltijoiden ja vanhusneuvoston jäsenten välille. Yhtenä keinona siinä on vanhusneuvoston edustajan ottaminen mukaan hyvinvointialueiden päätöksentekokoelimiin toimintaan. Näin turvataan vanhusneuvoston mahdollisuus aidosti osallistua hyvinvointialueen suunnittelu- ja kehitystoimintaan ikäihmisiä koskevissa asioissa.

Kolme tavoitetta hyvinvointialueelle

2. Yhteistyö hyvinvointialueen kuntien kanssa

- Luotava selkeät yhteistyörakenteet alueen kuntien kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.
- Mahdollistaa säännölliset vuorovaikutteiset koulutus- ja seminaaritilaisuudet hyvinvointialueen vanhusneuvoston ja alueen kuntien vanhusneuvostojen jäsenille. Tässä on hyvä tehdä yhteistyötä alueen eläkeläisjärjestöjen kanssa.
- Hyvinvointialueen keskeisten viranhaltijoidenvierailut kuntien vanhusneuvostojen kokouksissa.

Kolme tavoitetta hyvinvointialueelle

3. Viestintä ja tiedottaminen

- Hyvinvointialueen on tuettava vanhusneuvostoa toteuttamaan vaikuttavaa ja laadukasta sekä ajankohtaista viestintää.
- Vanhusneuvoston verkkosivut ovat yksi keskeisimmistä viestinnän ja tiedottamisen kanavista. Vanhusneuvostojen verkkosivujen oltava helposti löydettävissä hyvinvointialueen verkkosivuilta.
- Hyvinvointialueen kannattaa hyödyntää alueella toimivia eläkeläisjärjestöjä toimintansa tiedottamisessa alueen ikäihmisille.
- Hyvinvointialueen on syytä hyödyntää alueen lehtiä ja paikallisradioita tiedottaessaan hyvinvointialueen vanhusneuvoston toiminnasta.

Kolme tavoitetta hyvinvointialueelle

- Digitaalisten välineiden lisäksi kirjallisen oppaan jakaminen kaikille alueen yli 65-vuotiaille ikäihmisille hyvinvointialueiden palveluista.
- Viranhaltijoiden on huolehdittava, että vanhusneuvosto pysyy ajan tasalla hyvinvointialueen suunnitteilla olevista kuin käsittelyssä olevista asioista.

Kolme tavoitetta eläkeläisjärjestöille

1. Vanhusneuvoston jäsenen rooli ja vastuu

- Eläkeläisjärjestöjen on varmistettava, että vanhusneuvostoon ehdotettavilla jäsenillä on aito halu ja kiinnostus tehtävään sekä mahdollisuus sitoutua siihen.
- Erityisesti uusille vanhusneuvostojen jäsenille olisi syytä tarjota apuaja tukea vanhusneuvostokonkareiden toimesta.
- Eläkeläisjärjestöjen alueellisten yhteistyöjärjestöjen on hyvä yhteisesti valmistella ehdotuksia vanhusneuvostoon nimettäviksi henkilöiksi. Tässä on syytä tehdä yhteistyötä alueen kuntien kanssa, jotka nimeävät kuntansa edustajan hyvinvointialueen vanhusneuvostoon.

Kolme tavoitetta eläkeläisjärjestöille

2. Kumppanina ja toiminnan tukena vanhusneuvostolle

- Eläkeläisjärjestöjen tulisi olla valmiita tarjoamaan vanhusneuvostolle asiantuntija-apua omasta jäsenistöstään, silloin kun vanhusneuvostolla on siihen tarvetta. Tässä voisi hyödyntää alueen eläkeläisjärjestöjen yhteistyöelintä.
- Eläkeläisjärjestöjen tulisi tarkastella mahdollisuuksiaan olla osaltaan auttamassa ja kumppanina esimerkiksi erilaisten tapahtumien järjestämisessä.

Kolme tavoitetta eläkeläisjärjestöille

3. Viestintä ja tiedottaminen

- Eläkeläisjärjestöt ovat osaltaan aivan keskeisessä roolissa tehokkaan ja tuloksellisen viestinnän onnistumisessa.
- Eläkeläisjärjestöjen on pidettävä vanhusneuvosto aktiivisesti – tiedotettuina eläkeläisjärjestöissä olevista ajankohtaisista asioista.
- Vanhusneuvostolta tulevat viestit ja tiedot on välitettävä eläkeläisjärjestöissä edelleen eteenpäin omalle jäsenistölle.

Vanhusasiavaltuutettu

Riippumaton ja itsenäinen viranomainen,
joka **edistää** ikääntyneiden ihmisten
asemaa ja oikeuksien toteutumista

Laki vanhusasiavaltuutetusta (753/2021)

[Vanhusasiavaltuutetun verkkosivut](#)

Vanhusasiavaltuutettu
Äldreombudsmannen

Ikääntyvien palvelujen saatavuus

[Vanhusasiavaltuutetun eduskuntakertomus K 3/2024 vp](#)

Eläkeliiton alueellisten vanhus-
neuvostojen oppaan julkistus

Päivi Topo,
vanhusasiavaltuutettu

Vanhusasia.fi
@vanhusasia

Eduskuntakertomuksessa huomio asioissa, joissa on selkeitä puutteita iäkkäiden oikeuksien toteutumisessa.

Esillä useita ratkaisuja, joiden avulla eduskunta voisi kohentaa ikääntyneiden asemaa ja turvata perusoikeuksien toteutuminen myös kaikkein heikoimmassa ja vaikeimmassa tilanteessa oleville.

Mukana suositukset hyvinvointialueille.

Ikääntyneillä suuria vaikeuksia saada sosiaali- ja terveyspalveluita. Monella hyvinvointialueella heikennetään ikääntyneiden pääsyä sosiaali- ja terveyspalveluihin.

TOIMEENTULOON JA SOSIAALITURVAAN LIITTYVÄT SUOSITUKSET

Nostetaan pienimpien eläkkeiden ostovoimaa vastaamaan kohonneita elinkustannuksia.

- Vanhusasiavaltuutettu on useissa sosiaaliturvaan liittyvissä lausunnoissaan valtioneuvostolle ja eduskunnalle tuonut esiin *kaikkein pienituloisimpien* ikääntyneiden ihmisten heikkoa asemaa ja siitä johtuvaa monien ongelmien samanaikaista kasautumista heille.
- Ikääntyneiden aseman ja oikeuksien kannalta olennaista on turvata pienituloisimpien eläkeläisten oikeus välttämättömään toimeentuloon.

Toteutetaan suunniteltu sosiaaliturvan etuusehdotus (KELA ja THL)

- Se vahvistaisi toteutuessaan ikääntyneiden oikeutta sosiaaliturvaan sekä sen oikea-aikaista ja tarpeenmukaista kohdentumista.
- Erityisesti iäkkäiden ihmisten tilannetta helpottaisi myös se, jos tietojärjestelmiä hyödynnettäisiin niin, että omaa seuranta erilaisten asiakasmaksuihin liittyvien maksukattojen suhteen tarvittaisiin mahdollisimman vähän.

Vanhusasiavaltuutetun suositukset eduskunnalle ja hyvinvointialueille

Suosituksset asiakasmaksujen kohtuullisuuteen

- Noudatetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja koskevassa päätöksenteossa periaatetta kohtuullisiin maksuihin.
- *Mahdollisuudesta hakea asiakasmaksujen alentamista* kerrotaan palvelujen käyttäjille nykyistä laajemmin, jotta pelko hoito- ja asiakasmaksujen kalleudesta ei estä iäkkäitä hakeutumasta tarvitsemiinsa palveluihin eikä toimeentulotukea tarvitsisi käyttää palvelumaksujen kattamiseen. Lisäksi asiakasmaksujen alentamisella tai poistamisella voidaan ehkäistä velkaantumista.

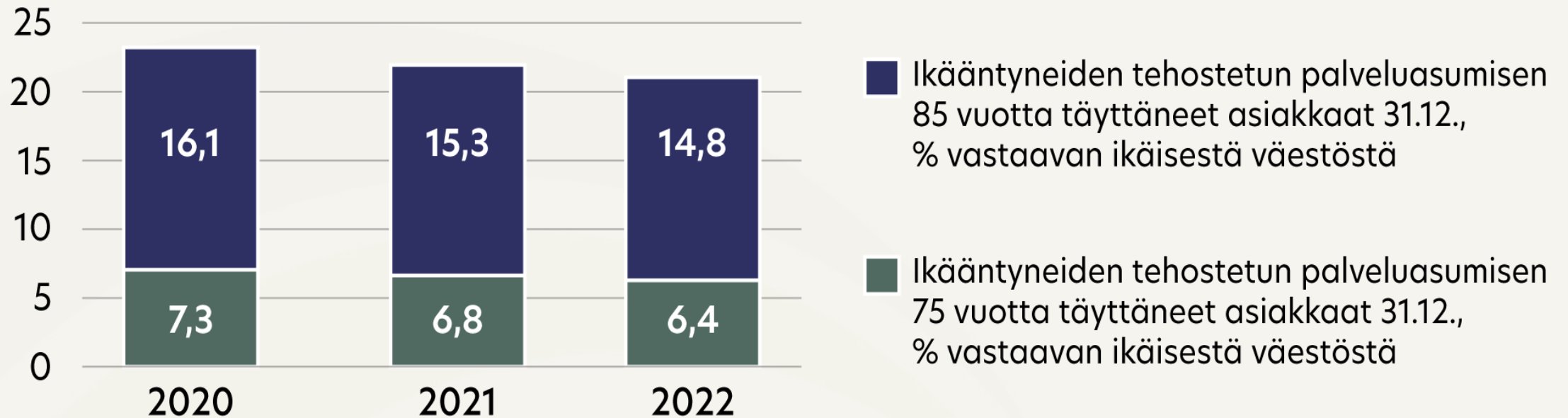
SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUIHIN LIITTYVÄT SUOSITUKSET

Ympäri vuorokautisen hoidon,
kriisipaikkojen ja kotihoidon
saatavuuden parantaminen
vastaamaan ikääntyneiden tarpeita

Ympäri vuorokautisen hoidon saatavuus heikentynyt eikä sitä ole riittävästi

TEHOSTETTU PALVELUASUMINEN

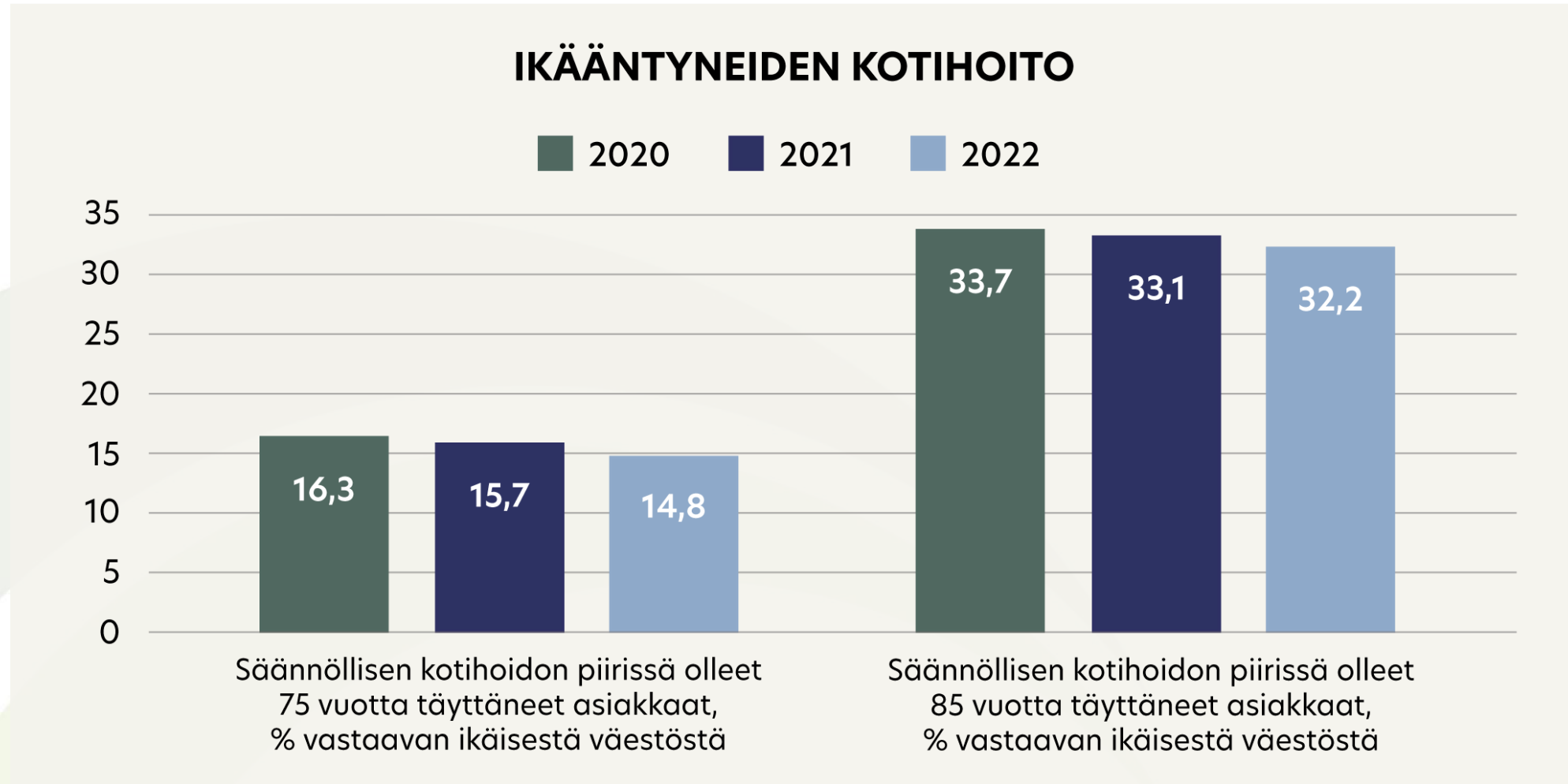
Lähde: Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi, THL.

Suosituksset, joilla ympärivuorokautisen hoidon, saatavuutta parannetaan vastaamaan ikääntyneiden tarpeita

- Iäkkäiden perusoikeus saada riittäviä palveluja turvataan hyvinvointialueilla siten, että *järjestetään riittävästi ympärivuorokautisen palveluasumisen lyhyt ja pitkäaikaisen hoidon paikkoja* vastaamaan iäkkäiden tarpeita. Palveluja tarvitsevien iäkkäiden määrä kasvaa kaikilla hyvinvointialueilla ja palvelujen saatavuus on heikentynyt koko maassa. Valtio turvaa hyvinvointialueille riittävät resurssit ympärivuorokautisen palveluasumisen järjestämiseen.

Kotihoidon saatavuus laskenut eikä sitä ole riittävästi

Suosituksset, joilla kotihoidon saatavuutta parannetaan vastaamaan ikääntyneiden tarpeita

- Kotihoidon työvoimapulan ratkaisemiseen toteutetaan yli hallituskausien menevä valtakunnallinen ohjelma, joka pureutuu myös työoloihin, johtamiseen ja eri ammattiryhmien rooleihin ja yhteistyöhön. *Kotihoito on vanhuspalveluiden keskeisin palvelu.* Sen saatavuus THL:n mukaan on romahdusmaisesti vähentynyt samalla, kun kotihoitoa tarvitsevien määrä kasvaa.

Suosituksset, joilla kotihoidon saatavuutta parannetaan vastaamaan ikääntyneiden tarpeita

- Kotihoidon uusien toimintamuotojen kuten etäkotihoidon vaikuttavuutta arvioidaan ja vaikuttavia toimintatapoja käytetään koko maassa.
- Kotihoidon taloudellisia ja henkilöstöresursseja kasvatetaan vastaamaan iäkkäiden tarpeisiin kaikilla hyvinvointialueilla.

Suosituksset, joilla kriisipaikkojen ja lyhytaikaisen ympärivuorokautisen hoidon saatavuutta parannetaan vastaamaan ikääntyneiden tarpeita

- Hyvinvointialueet vastaavat iäkkäiden tarpeisiin lisäämällä heille tarkoitettuja ympärivuorokautisen hoidon kriisipaikkoja sekä ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkamäärää ja toteuttamalla yhteisöllistä asumista. Riittävillä iäkkäiden palveluilla, kuten kriisipaikoilla ja pysyvillä palveluasumispaikoilla, helpotetaan myös kaikenikäisten asiointia päivystyksissä ja lisätään päivystysten kykyä huolehtia perustehtävästään.
- Lyhytaikaisen palveluasumisen ja osavuorokautisen hoidon paikkojen määrä nostetaan sellaiselle tasolle, että niihin pääsee tarvittaessa ja joustavasti myös lyhyellä varoitusajalla (ns. kriisipaikat). Säännöllisen sekä kiireellisen osavuorokautisen ja lyhytaikaisen hoidon vaikuttavuus ja taloudellisuus tunnustetaan nykyistä paremmin, ja niihin panostetaan hyvinvointialueilla.

Kriisipaikalle on tarvittaessa päästävä nopeasti

Hyvin iäkkään ja heikkokuntoisen muistisairaana henkilön omaishoitajana toimiva puoliso on loukkaantunut äkillisesti ja joutunut sairaalaan ambulanssilla. Muistisairas iäkäs henkilö on jätetty kotiin, koska paikalle on tullut hänen poikansa. Hän on yrittänyt saada läheiselleen hoivapaikkaa, koska tämä ei pärjää yksin.

Ikääntyneiden palveluista on ehdotettu tueksi kotihoitoa, vaikka tiedossa on, että hän tarvitsee apua ympäri vuorokauden. Hänet on ohjattu väliaikaisen ympärivuorokautisen hoidon tarpeen vuoksi terveyskeskukseen, jossa tutkittu ja ohjattu toisen paikkakunnan sairaalaan. Siellä hänet on tutkittu uudestaan, koska aiempia tietoja ei ollut käytettävissä. Sairaalassa ei kuitenkaan ollut tilaa, joten hänet on ohjattu menemään takaisin terveyskeskukseen seuraavana päivänä.

Lähiomainen ottanut hänet luokseen yöksi 130 kilometrin matkan päähän ja jatkanut seuraavana päivänä hänen kanssaan takaisin terveyskeskukseen, jossa tilanteen selvittely jatkuu.

Lääkäriresurssien kasvattaminen vanhuspalveluissa

- Kotihoidon, ympärivuorokautisen hoidon ja yhteisöllisen palveluasumisen lääkäriresursseja vahvistetaan hyvinvointialueilla, jotta iäkkäät saavat viivytystä tarvitsemansa lääketieteellisen hoidon. Näin voidaan helpottaa terveydenhuollon päivystyspalveluiden kuormittumista.

Ikääntyneiden päivätoiminnan saatavuuteen liittyvä suositus

- *Päivätoiminnan asemaa ja saatavuutta osana ikääntyneiden kuntouttavia palveluja vahvistetaan lainsäädännön keinoin.* Tulevien säädösmuutosten yhteydessä ikääntyneiden päivätoiminta saatetaan hyvinvointialueiden lakisääteiseksi tehtäväksi. Päivätoiminta on yksi ikääntyneille tarjottavista kuntoutuksen muodoista, ja olennainen tuki ikääntyneiden omaishoitajille. Päivätoiminnan saatavuus hyvinvointialueilla vaihtelee ja palvelua on alueilla karsittu tai lopetettu.
- Päivätoimintaa lisätään hyvinvointialueilla ja *kuljetukset päivätoimintaan taataan kaikille* sitä tarvitseville osallistujille. Näin tuetaan myös iäkkäitä omaishoitajia.

Suosituks^{et} kuntoutus-,
mielenterveys- ja
vammaispalvelujen sekä
sosiaalityön saatavuuden
parantamiseksi iäkkäille

Suosituksset kuntoutus-, mielenterveys- ja vammaispalvelujen sekä sosiaalityön saatavuuden parantamiseksi iäkkäille

- Ikään perustuvat rajaukset kuntoutuksen saatavuudesta poistetaan, esimerkiksi kuntoutuspsykoterapian (67 vuotta) sekä vaativan lääkinällisen kuntoutuksen (65 vuotta) osalta. Iäkkäille turvataan oikeus taloudellisesti tuettuun psykoterapiaan. Näin vahvistetaan iäkkäiden yhdenvertaisuutta saada tarvitsemiaan kuntoutuspalveluita.

Mielenterveyspalvelujen järjestäminen iäkkäille

- Hyvinvointialueilla varmistetaan, että perustason terveyspalveluissa sekä ikääntyneiden palveluissa on saatavana ikääntyneiden mielenterveyden hoitoon liittyvää psykiatrista osaamista. Ikääntyneiden oikeus saada psykiatrista erikoissairaanhoidoa varmistetaan kaikilla yhteistyöalueilla.

Kuntoutukseen saatavuuden parantaminen

- Kuntoutuksen monet eri muodot, mukaan lukien sosiaalinen kuntoutus, tuodaan hyvinvointialueella nykyistä tiiviimmin osaksi ikääntyneiden palveluja. Näin voidaan huomioida niin kotona asuvien kuin ympärivuorokautiseen hoitoon siirtyneiden oikeus ylläpitää ja kohentaa toimintakykyään.
- Hyvinvointialueiden panostusta ikääntyneiden toimintakyvyn ylläpitämiseen ja kuntoutukseen lisätään. Sotaveteraanien ja -invalidien kuntoutus on päättymässä ja on tärkeää, että heidän palveluihinsa kertynyt osaaminen iäkkäiden kuntoutuksessa hyödynnetään myös jatkossa.
- Kotiin saatava kuntoutus on erittäin tärkeää, sillä monen iäkkään on vaikeaa liikkua kodin ulkopuolelle ja iäkäs kuntoutuja käyttää toimintakykyään kotonaan. Kotikuntoutuksen kehittämiseen kannattaa panostaa. Nämä suositukset on esittänyt myös Kuntoutuskomitea (suositukset 29 ja 30).

Suosituksset sosiaalityön saatavuuden parantamiseksi iäkkäille

- Sosiaalihuoltolaissa säädetään oikeudesta erityiseen tukeen silloin kun henkilöllä on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluja. Tähän liittyvässä säännöksessä on korkeaan ikään perustuva rajausta, jonka soveltaminen vaihtelee. Vanhusasiavaltuutettu suosittelee, että edistetään **erityisen tuen tarpeessa** olevien iäkkäiden oikeutta saada tarvitsemiaan palveluita tarkentamalla sosiaalihuoltolain soveltamisohjetta, joka koskee erityisen tuen säännöstä ja sen korkeaan ikään perustuvaa rajausta, ja selvitetään rajauksen poistamista kokonaan.
- Muutos todennäköisesti vähentäisi monien ongelmien kanssa elävien iäkkäiden muuta sosiaali- ja terveydenhuollon käyttöä, joka usein on sosiaalityötä selvästi kalliimpaa.

Gerontologisen sosiaalityön ja omatyöntekijän järjestäminen iäkkäille

- Kaikilla hyvinvointialueilla varmistetaan gerontologisen sosiaalityön osaaminen ja palvelut iäkkäiden palvelutarpeiden arvioinnissa sekä sosiaalisiin tarpeisiin vastaavien palveluiden järjestämisessä ja toteutuksessa. Vaikka sosiaalipalveluissa tulisi nimetä omatyöntekijä sosiaalihuollon asiakkuuden ajaksi, tämä ei iäkkäiden kohdalla aina toteudu.
- Vanhusasiavaltuutettu suosittelee kaikkia hyvinvointialueita varmistamaan, että palveluissa toteutuu omatyöntekijän nimeäminen asiakkaille. On myös varmistettava, että erityisen tuen tarpeessa olevien iäkkäiden oikeus saada omatyöntekijäksi sosiaalityöntekijä toteutuu.

Gerontologisen sosiaalityön palveluihin ja mielenterveyspalveluihin pääsyä on parannettava

läkäs yksin asuva henkilö oli kotiutunut sairaalasta kaatumismurtuman hoidon jälkeen. Hänen elämäntilanteensa oli vaikea ja hänellä oli suuria vaikeuksia huolehtia omasta hyvinvoinnistaan, mielenterveydestään ja kodistaan kotiin paluun jälkeen. Hänellä ei ollut omaisia, läheisimpinä ihmisinä olivat hänen kauempana asuvat ystävänsä.

Kotihoito pyrki auttamaan henkilöä hoivaan liittyvissä asioissa, mutta hänellä oli myös monia samanaikaisia ja pitkään jatkuneita avun tarpeita. Hänen asuinalueellansa ei kuitenkaan ollut gerontologisen sosiaalityön palveluja eikä ikääntyneille suunnattuja mielenterveyspalveluja.

Tilanne jatkui vaikeana.

Suosituksset vammaispalvelujen saatavuuden parantamiseksi iäkkäille

- Menossa on vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen ja vanhusasiavaltuutettu edellyttää, että **korkeaa ikää ei käytetä perusteena evätä tarpeellista vammaispalvelua.**
- Tavanomaiseen ikääntymiseen ei kuulu sellainen toimintakyvyn vakava heikentyminen, joka oikeuttaisi vammaispalveluiden saantiin. Sen sijaan osa iäkkäistä ihmisistä vammautuu tapaturmaisesti tai vaikean sairauden vuoksi ja osa on elänyt jo vuosikymmeniä tai koko elämänsä näiden vammojen kanssa. Kaikkien vammaispalveluita tarvitsevien ikääntyneiden kohdalla tilanne on kuitenkin sama: he tarvitsevat vammaispalveluita auttamaan heitä mahdollisimman itsenäisessä elämässä kotona ja kodin ulkopuolella. Vastaavia palveluita ei ole muualla lainsäädännössä. Palveluiden valikoima on usein selvästi suppeampi sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa kuin vammaispalveluissa eikä vammaisen iäkkään henkilön tarpeisiin pystytä tällöin vastaamaan. Syyt vammaispalveluiden tarpeille ovat iäkkäillä yksilölliset.

Suosituksset, joilla edistetään palvelun laatua

- Ympäri vuorokautisen palveluasumisen henkilöstömitoituksen vaikutuksia iäkkäiden saaman hoidon laatuun on seurattava erityisesti vuosina 2023-2027, jolloin henkilöstömitoitus on säädetty tasolle 0,65, koska mitoituksen nostoa tasolle 0,7 lykättiin.
- Hallitusohjelmassa mainittua itsemääräämisoikeuslain valmistelua jatketaan välittömästi, jotta voidaan paremmin turvata ympäri vuorokautisen palveluasumisen asukkaiden asema ja oikeuksien toteutuminen.

Ajanvarauksen toimivuuden parantaminen

- Hyvinvointialueilla toteutetaan ajanvarauksen käytännöt, joiden avulla kaikkein iäkkäimmät voivat tosiasiallisesti saada varattua ajan palveluihin ilman kohtuutonta vaivaa ja viivettä. Aikoja on voitava varata puhelimitse ja puhelun alussa on kerrottava, ettei puhelun aikana ole välttämätöntä tehdä itse valintoja puhelun ohjautumisesta vaan yhteys ajanvaraukseen syntyy ilman valintoja.

Neuvonnan ja ohjauksen saatavuus

- Hyvinvointialueet varmistavat sen, että iäkkäille on riittävästi neuvontaa ja ohjausta. Näin voidaan osaltaan varmistaa myös se, että ikääntyvät tuntevat oikeutensa ja esimerkiksi toimeentulovaikeudet eivät estä tarvittavien palvelujen käyttöä ja omasta terveydestä huolehtimista. Hyvinvointialueiden päättäjät varmistavat, että lakisääteisten neuvontapalveluiden tunnettuutta lisätään ja että hyvinvointialueet julkaisevat painettuja iäkkäiden palveluoppaita, sillä niiden tarve on entisestään kasvanut hyvinvointialueiden aloitettua toimintansa.

OIKEUSTURVAAN LIITTYVÄT SUOSITUKSET

**Ikääntyneiden ihmisten oikeusturvan
ja itsemääräämisoikeuden
toteutumista parannettava**

Suositus sosiaaliasia- ja potilasasiavastaavien toiminnan seurannasta

- Hyvinvointialueilla aloittaneiden sosiaaliasia- ja potilasasiavastaavien toiminnasta tehdään valtakunnallista seurantaa, jotta nähdään miten ne voivat työllään tukea tavanomaista vaikeimmissa tilanteissa olevien ikääntyneiden oikeusturvan toteutumista sosiaali- ja terveysturvapalveluissa. Tähän ryhmään kuuluu iäkkäitä, joilla on monia sairauksia ja/tai muistisairaus, toimintakyvyltään selvästi heikentyneitä iäkkäitä, ilman digitaitoja olevia iäkkäitä, kieli- ja kulttuurivähemmistöihin kuuluvia iäkkäitä, pienituloisia iäkkäitä, kaukana palveluista asuvia iäkkäitä sekä iäkkäitä omaishoitoperheitä.

Suosituksset, jotta oikeus kirjallisen päätöksen saamiseen toteutuu

- Olemassa oleva lainsäädäntö määrittelee oikeuden saada kirjallinen päätös itseään koskevassa asiassa. Samoin säädökset ovat olemassa viranomaisen muista velvollisuuksista kirjallisen päätöksen antamiseen liittyen. Koska lakisääteisten kirjallisten päätösten antamisessa asiakkaille on puutteita, on sosiaali- ja terveysministeriössä ja kullakin hyvinvointialueella harkittava ohjeistuksen lajaatimista aiheesta henkilöstön kouluttamista. Jos ikääntynyt henkilö ei saa sosiaalihuoltoon liittyvää päätöstä kirjallisena, esimerkiksi kotihoidon tai sen tukipalveluiden epäämisestä, ei hän voi hakea muutosta siihen.

Muistisairautta sairastavien määrä kasvaa nopeasti. **Muistisairauksien riskien pienentämiseksi tarvitaan kaiken kuntoisille iäkkäille suunnattua liikuntaa ja aivojumppaa, kohtaamispaikkoja, mahdollisuus terveelliseen ruokaan ja verenpaineen ja verensokeritasapainon hallintaa (ns.Finger-malli THL)**

Jollei Suomessa tehdä mitään nykyistä enempää ikääntyneiden aivoterveysten edistämiseksi, muistisairautta sairastavien määrä kaksin- tai kolminkertaistuu 2050 mennessä

Muistisairaudet aiheuttavat valtaosan ikääntyvien palvelujen ja erityisesti ympärivuorokautisen hoidon tarpeesta. On erittäin vaikeaa laajentaa sosiaali- ja terveystalvvelujärjestelmää vastaamaan tarpeen kasvuun. Valtaosa muistisairauteen sairastuneista on iäkkäitä ja korkea ikä on yksittäisistä riskitekijöistä suurin. Muihin riskitekijöihin voidaan tutkimusten perusteella vaikuttaa merkittävästi (FINGER-tutkimus ja toimintamalli, THL).

Vanhusasiavaltuutetun ehdotus: Muistisairauksien riskien vähentämiseen suunnataan voimavaroja valtakunnallisissa ja alueellisissa kehittämisohjelmissa ja turvataan ikääntyvien aivoterveyttä edistävien järjestöjen toimintaedellytykset.

Haasteita oikeusturvan toteutumisessa

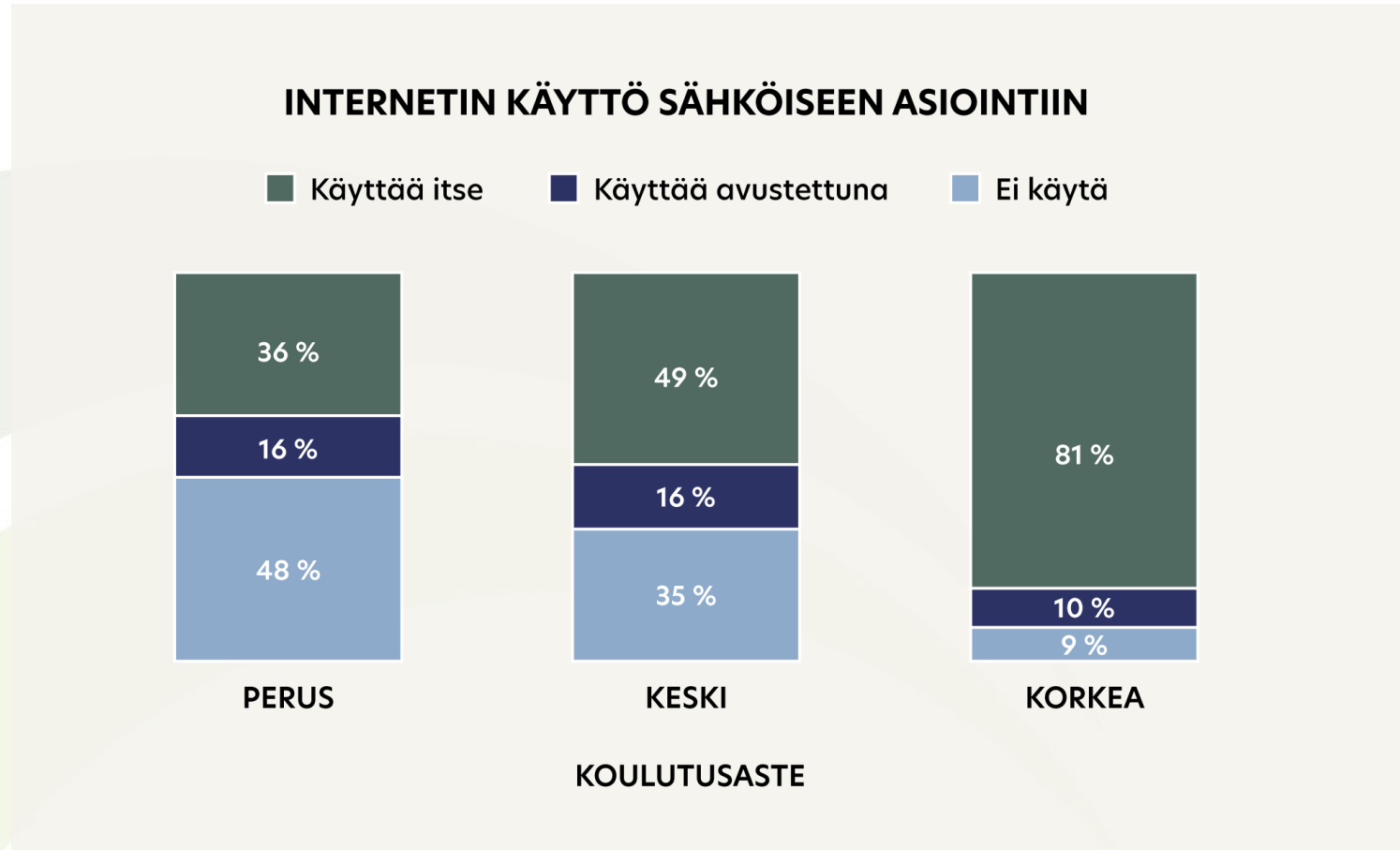
- Itsemääräämisoikeuslainsäädäntö puuttuu edelleen ikääntyneiden sosiaali- ja terveyspalveluista.
- Oikeusturvan toteuttamiseen liittyvän tiedon saamisen vaikeudet.
- Vaikeudet uusia henkilökorttia, jos ei digitaitoja tai liikkumisessa on vaikeuksia tai etäisyydet/ liikenneyhteydet asiointipaikkoihin hankalat.

Korjausehdotuksia oikeusturvan toteutumisen parantamiseksi

- Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden ja potilaiden itsemääräämisoikeutta turvaava lainsäädäntö laadittava.
- Oikeusturvan toteutumisessa auttavien tahojen löytämistä ja avun saamista on yksinkertaistettava ja nopeutettava.

Digitalisaatio toteutettu Suomessa ilman valtakunnallista suunnitelmaa siitä, miten ikääntyneet pääsevät oppimaan ja ylläpitämään digitaaitojaan ja saamaan luotettavaa tukea digiasiointiin
– seurauksena eriarvoisuutta ja turhaa riippuvuutta muiden avusta.

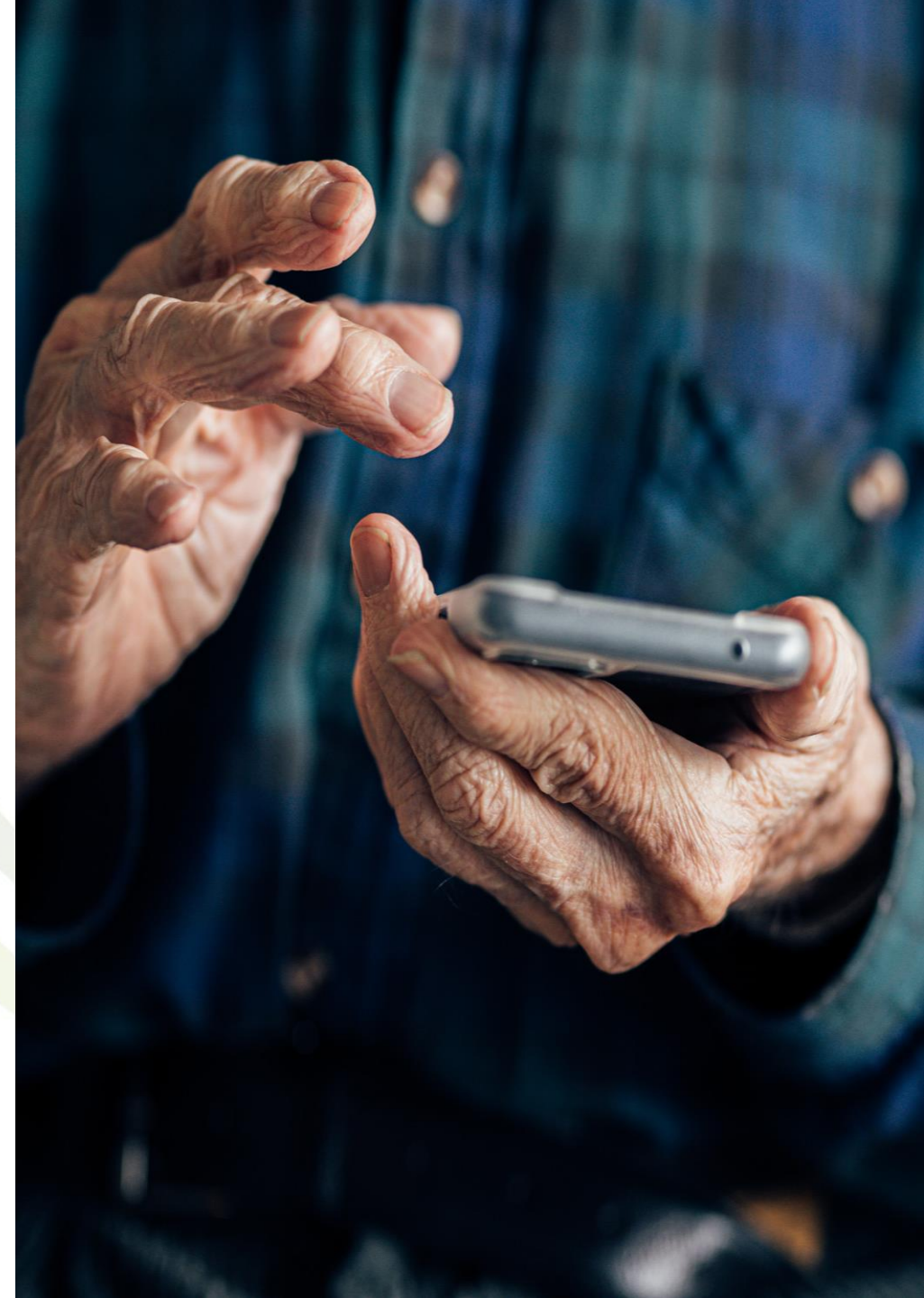

Sähköinen asiointi koulutusasteen mukaan, yli 70-vuotiaat. Lähde: Saukkonen ym. 2021; 2022.

Korjausehdotuksia

- Tarvitaan kansallisia ratkaisuja, jotta kaikilla iäkkäillä olisi realistiset mahdollisuudet oppia ja ylläpitää **perusdigitaaitoja** ja saada tarvittaessa turvallista digitukea – kunnille koordinaatiovastuu.
- Tarvitaan selkeitä valtakunnallisia ratkaisuja turvaamaan muuten kuin sähköisesti asiointi, tiedonsaanti ja osallistuminen yhteisiin asioihin.
- Puolesta asiointi on tarpeen, kun henkilö haluaa valtuuttaa toisen toimimaan puolestaan. Tähän tarvitaan yhdenmukaisempia käytäntöjä.

Kiitos!

Eduskuntakertomus on saatavissa verkkosivuiltamme ja painettu kertomus tilattavissa maksutta också på svenska.

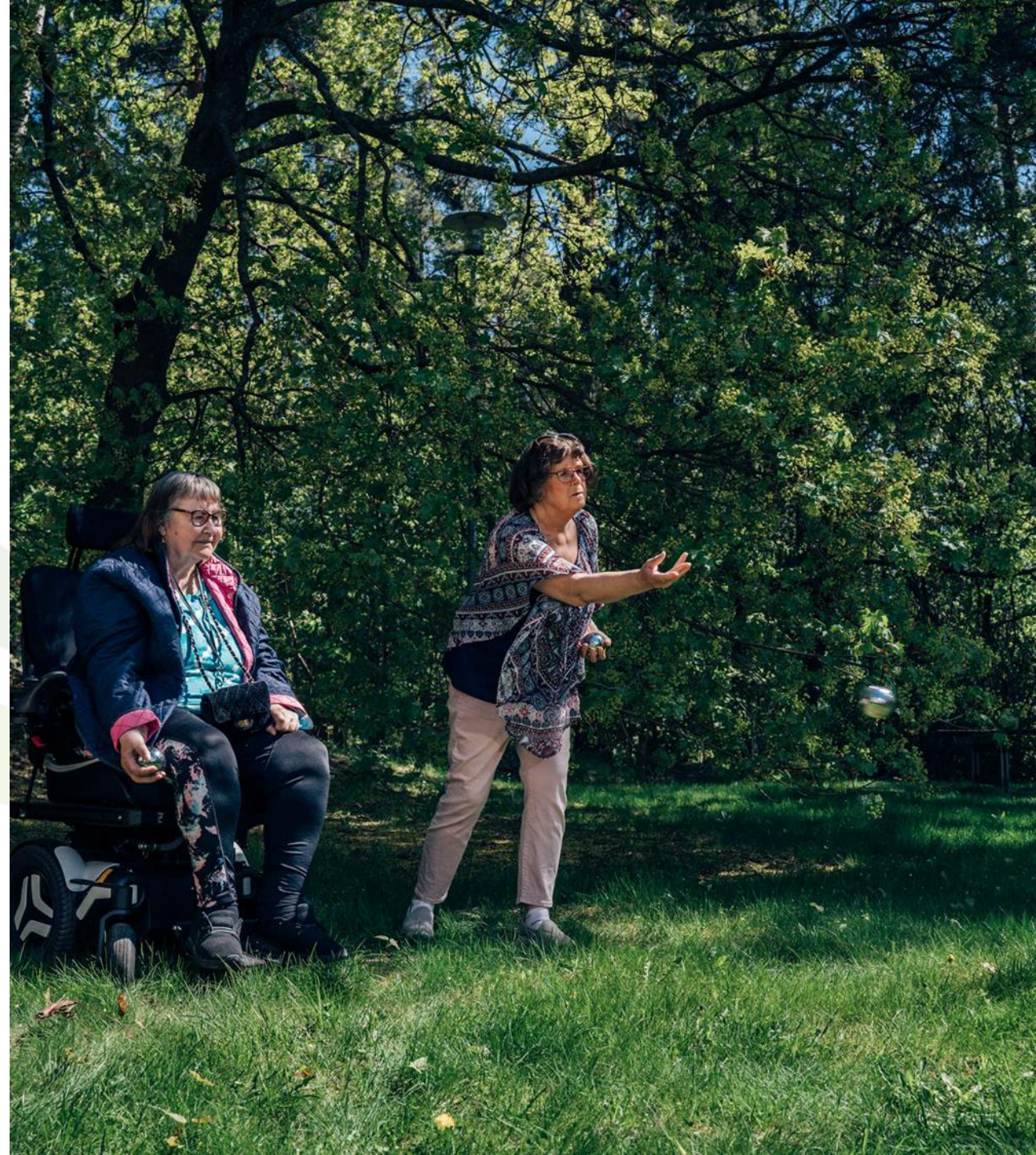
www.vanhusasia.fi

vanhusasia@oikeus.fi

X: @vanhusasia

Facebook:
[vanhusasiavaltuutettu](https://www.facebook.com/vanhusasiavaltuutettu)

Puh: 029 5666900

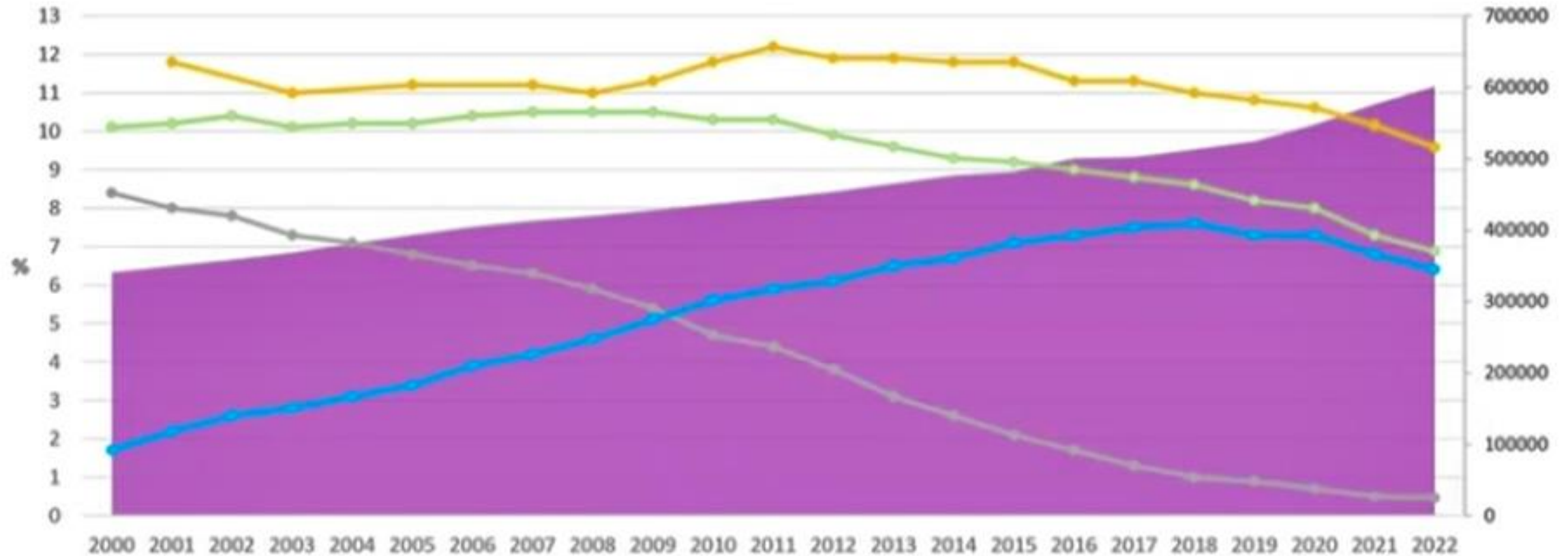
Mitä ikäihmisen on lupa odottaa vanhusneuvostolta?

Irene Vuorisalo
Vanhusasiamies
Eläkeliitto ry

Tärkein kehittämiskohde on, että ikääntyneet ihmiset saisivat tarvitsemiaan ja lain heille lupaamia palveluita. Nyt he eivät niitä saa

- Yhä harvemmat iäkkäät saavat palveluja, vaikka palvelujen tarve on jyrkässä kasvussa
- Samaan aikaan kun ikääntyneiden väestöryhmä on kasvanut, heidän hoito- ja hoivapalvelujensa saatavuutta on vähennetty

Hoivapalvelujen saatavuus yli 75 vuotta täyttäneet Suomessa

Yli 75 vuotta täyttäneet lukumäärä

Säännöllisen kotihoidon piirissä olleet asiakkaat 30.11., % vastaavan ikäisestä väestöstä

Ympäri vuorokautinen hoito 31.12., % vastaavan ikäisestä väestöstä

Vanhainkodeissa tai pitkäaikaisessa laitoshoidossa terveyskeskuksissa olevat asiakkaat 31.12., % vastaavan ikäisestä väestöstä

Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen asiakkaat 31.12., % vastaavan ikäisestä väestöstä

Korhonen, Kröger, Linnosmaa, Danielsbacka. Väestö ikääntyy – kuka meitä hoivaa, mitä se maksaa ja kenelle?

Vanhusneuvostot ovat aiempaakin tarpeellisempia

- Eläkeläisjärjestöjen toiminnan avustuksia leikataan
- **Kansalaisjärjestöjen kolme keskeistä tehtävää** EU:ssa ja Suomessa on **kanavoida eri kansalaisyhteiskuntaryhmien mielipidettä yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päättäjien käyttöön, voimaannuttaa eri ryhmiä** ajamaan juuri heitä koskettavia tulokulmien asiaa (herättää ja kannustaa vaikuttamaan, tietoisuuden lisääminen vaikuttamiskanavista ja keinoista, kuten ikääntyneiden tai **heikompiensaisten yhdenvertaisuus**) ja **vertaistuki**.
- Kansalaisyhteiskunta kapenee. Siksi vanhusneuvostojen asema ikääntyneiden ihmisten oikeuksien puolustajina ja palvelujen varmistajana korostuu

Mitä on lupa odottaa? *ChatGPT*

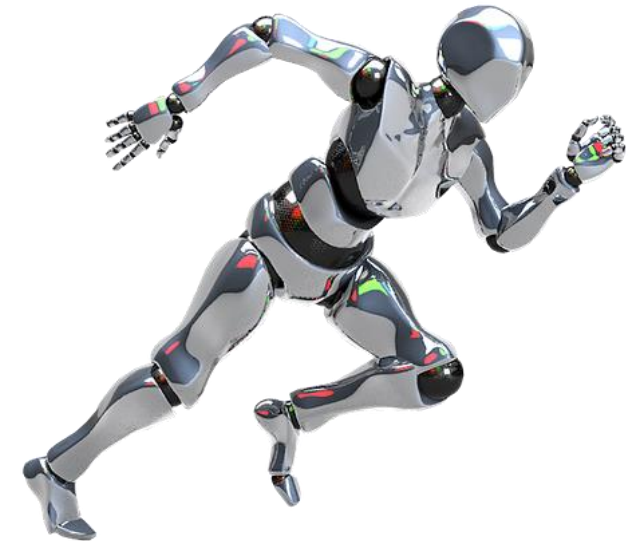

1 Oikeuksienvallonta ja vaikuttaminen Vanhusneuvoston tehtävä on varmistaa, että ikäihmisten näkökulmat ja tarpeet huomioidaan hyvinvointialueen päätöksenteossa. Neuvosto osallistuu sosiaali-, terveys-, hoivapalvelujen kehittämiseen

2 Osallistuminen ja kuuleminen Ikääntyneillä on oikeus odottaa, että heidän mielipiteitään ja ehdotuksiaan kuunnellaan vanhusneuvostossa. Neuvosto voi järjestää tilaisuuksia, joissa ikääntyneet voivat tuoda esiin kokemuksiaan ja näkemyksiään

3 Neuvonta ja tiedotus Vanhusneuvostot voivat jakaa tietoa palveluista ja oikeuksista, kuten kotihoidosta, asumispalveluista, terveyspalveluista, järjestöjen palveluista

4 Palvelujen saatavuus ja laatu Ikääntyneillä on lupa odottaa, että vanhusneuvosto seuraa ja arvioi ikäihmisille suunnattujen palvelujen laatua ja saatavuutta

Tärkein puuttui

- Saatava alueen ikääntyneiden edustavuus: maantieteellisesti, ikä, toimintakyky, terveydentila, sosioekonominen asema ...
- On oltava tieto siitä miten niillä menee, jotka eivät luontaisesti ole lähellä tai helposti tavoitettavissa
- Olla aktiivisesti yhteydessä ”kenttään”. Etsiä aktiivisesti tietoa
- Mandaatti tulee kaikilta ikääntyneiltä

Eläkeläitolle hyvinvointialuevaalit 2025 ovat hoivavaalit: ”Välittävä Suomi – läkkäiden hoiva keskiöön”

- Varhainen, oikea-aikainen hoito ja hoiva vähentävät kokonaiskustannuksia
- Ikääntyneet ihmiset ovat yhteiskunnan rakentajia, jotka ovat tehneet pitkän työuran ja osallistuneet taloudelliseen ja sosiaaliseen kehitykseen. On moraalisesti oikein tarjota ikääntyneelle ihmiselle hyvä elämänlaatu vanhuudessa ja loppuun asti

1 Lisätään ympärivuorokautisen palveluasumisen yksiköjä

2 Lisätään kotihoidon resursseja

3 Hyvinvointialue tarvitsee hyvinvoivia iäkkäitä

| Perinteiset asiointikanavat on säilytettävä digitaalisten rinnalla

| Perusterveydenhuollon vahvistamisesta tulee pitää kiinni

| Hyvin toimiva omavalvonta on kaikkien etu

Ennakoiva suunnittelu ja resurssien kohdentaminen varmistavat, että iäkkäät saavat tarvitsemansa palvelut. Tämä kaikki voidaan toteuttaa valtakunnallisella vanhusten hoivan ohjelmalla

Kuntavaalit 2025

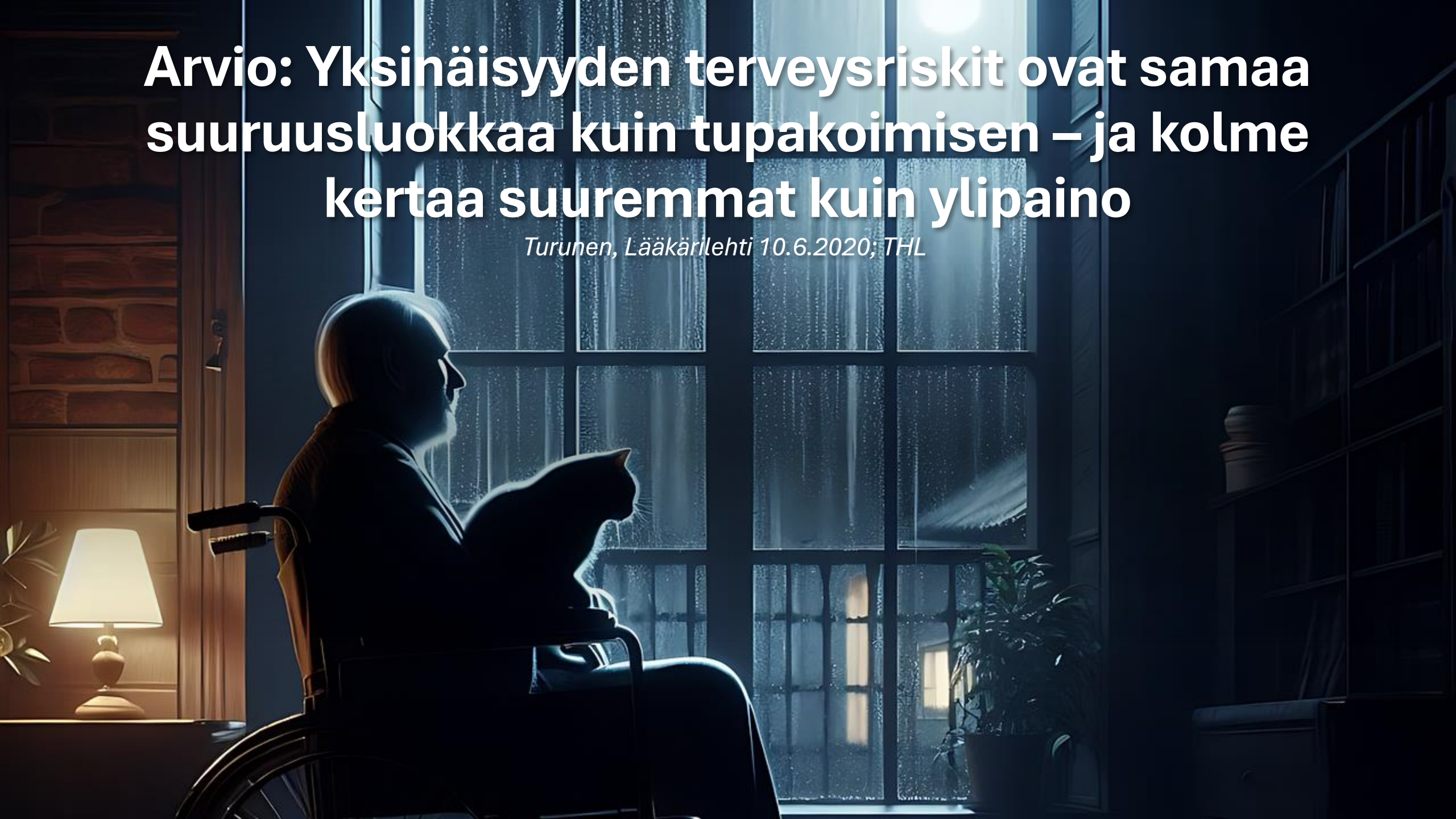

Yksinäisyyden torjunta tuottaa
hyvinvointia ja toimintakykyä

Arvio: Yksinäisyyden terveysriskit ovat samaa suuruusluokkaa kuin tupakoimisen – ja kolme kertaa suuremmat kuin ylipaino

Turunen, Lääkärilehti 10.6.2020; THL

Yksinäisyyden torjunta on investointi

- Yksinäisyydellä on monisyiset yhteydet ihmisen kokonaisvaltaisen toimintakyvyn heikentymiseen ja palvelutarpeiden lisääntymiseen. Yli joka viides kotihoidon asiakkaista kärsii yksinäisyydestä usein tai koko ajan *Raportti kotihoidon palveluista eläkettä saaville 2024 Eläkeliitto ry ja Diabetesliitto ry 2024*
- Yksinäisyys vaikuttaa ihmisen arvioihin omasta elinvoimaisuudesta. Ne, jotka kokevat yksinäisyyttä vähintään viikoittain kokevat ja terveydentilansa melko huonoksi ja arvioivat negatiivisimmin. Tylsyyden kokemukset ja yksinäisyys vaikuttavat hieman nostavan halua pelata rahapelejä 60+ *Barometri yli 60-vuotiaiden hyvinvoinnista ja arjesta 2024. Eläkeliitto ry ja Tutkimustie Oy*
- Yksinäisyyttä koko ajan, suurimman osan ajasta tai joskus kokeneiden osuus kasvaa iän mukaan: 65 – 74-v. 30,2%, 75 – 84-v. 32,5 % ja yli 85-v. 45,7 % v. 2022 *Tilastokeskus 2023*
- Yksinäisyyden torjunta on inhimillistä ja taloudellista: kustannuksia voidaan vähentää, jos kunta onnistuu vähentämään yksinäisyyttä

Yhteenveto

- Vanhusneuvosto toimii ikäihmisten puolestapuhujana ja pyrkii edistämään heidän hyvinvointiaan päätöksenteossa
- Yhteistyö ikääntyneitä edustavien järjestöjen kanssa tukee toimintaa

Kiitos mielenkiinnosta!

irene.vuorisalo@elakeliitto.fi

